

รากเหง้า บรรพชนคนไทย :

พัฒนาการทางวัฒนธรรม
ก่อนประวัติศาสตร์

สุรพล นาถะพินธุ

ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร

รากเหง้า บรรพชนคนไทย :
พัฒนาการทางวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์

สุรพล นาคะพินธุ

ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ราคา ๑๙๐ บาท

รากเหง้า บรรพชนคนไทย : พัฒนาการทางวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์ ● สุรพล นาถะพินธุ

พิมพ์ครั้งแรก : กรกฎาคม ๒๕๕๐

ราคา ๑๘๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

สุรพล นาถะพินธุ.

รากเหง้า บรรพชนคนไทย :

พัฒนาการทางวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๐.

๒๒๘ หน้า : ภาพประกอบ.

1. แหล่งโบราณคดี--ยุคก่อนประวัติศาสตร์--ประวัติ I. ชื่อเรื่อง

913.031

ISBN 974 - 323 - 992 - 2

ภาพจากปก

โครงกระดูกมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยเหล็ก
ที่แหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี

- ผู้จัดการสำนักพิมพ์ : สุชาติ ศรีสุวรรณ ● ผู้ช่วยผู้จัดการสำนักพิมพ์ : ประยงค์ คงเมือง
- บรรณาธิการบริหาร : สุทธิชัย นุ่นปาน ● บรรณาธิการสำนักพิมพ์ : ศิริพงษ์ วิทยวิโรจน์
- ผู้ช่วยบรรณาธิการ : อธิสิทธิ์ ชีระจารุวรรณ ● พิสูจน์อักษร : มนตร์งาม นุ่มน้อย
- ศิลปกรรม : เอมอร สองสว่าง ● ออกแบบปก : มาลินี มนตรีศาสตร์
- ประชาสัมพันธ์ : กมลทิพย์ ชนกิจรุ่งเรือง

สำนักพิมพ์มติชน • www.matchonbook.com

บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) : ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐
โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๑๓๓๕ โทรสาร ๐-๒๕๔๙-๕๔๑๘

แม่พิมพ์สี-ขาวดำ : กองพิมพ์สี บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๒๔๐๐-๒๔๐๒

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด ๒๔/๑ หมู่ ๕ ถนนสุขาประชาสรรค์ ๒ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด นนทบุรี ๑๑๒๐๒

โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๘-๒๑๓๓, ๐-๒๕๔๘-๐๕๙๗ โทรสาร ๐-๒๕๔๘-๐๕๙๗

จัดจำหน่ายโดย : บริษัท งานดี จำกัด (ในเครือมติชน) ๑๒ ถนนเทศบาลนฤมาล ประชาณิเวศน์ ๑ เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทรศัพท์ ๐-๒๕๔๐-๐๐๒๑ ต่อ ๓๓๐๕, ๓๓๐๖ โทรสาร ๐-๒๕๔๐-๐๕๕๘

Matchon Publishing House a division of Matchon Public Co.,Ltd. 12 Tetsabannaruean Rd,
Prachanivate 1, Chatuchak, Bangkok 10900 Thailand

สารบัญ

รากเหง้า บรรพชนคนไทย :
พัฒนาการทางวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์

คำนำผู้เขียน สุรพล นาถะพินธุ

(๖)

๑ ความนำ

๒

๒ วัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์
ช่วงก่อนหน้า ๑๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว

๒๐

๓ วัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์
ช่วงราว ๑๐,๐๐๐-๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว

๓๖

๔ วัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์
ช่วงราว ๕,๐๐๐-๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว

๔๒

๕ วัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์
ช่วงราว ๒,๕๐๐ ปีมาแล้วลงมา

๔๘

๖ ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม
และหัตถกรรมสำคัญบางประการ
ของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

๑๓๖

๗ สรุปย่อ
วัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย

๑๔๖

คำนำผู้เขียน

รากเหง้า บรรพชนคนไทย :

พัฒนาการทางวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์

หนังสือเล่มนี้เดิมเป็นเอกสารคำสอนที่ผู้เขียนได้เรียบเรียงขึ้นในลักษณะเอกสารนำเสนอข้อมูลทางวิชาการของแหล่งโบราณคดีสำคัญแหล่งต่างๆ และการแปลความหมายข้อมูลเหล่านั้น ที่นักศึกษานำไปพิจารณา วิเคราะห์และแปลความหมายตามความคิดเห็นของตนเองได้ต่อไป และเป็นเอกสารที่ใช้ในการสอนวิชาโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ตามหลักสูตรของภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งผู้เขียนมีเป้าหมายหลักในการสอนวิชานี้ คือ

๑. นักศึกษาที่เรียนต้องรู้จักแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญของประเทศไทย

๒. นักศึกษาสามารถใช้ข้อมูลและข้อสนเทศจากแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยไปคิด วิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความรู้สำหรับไปประกอบการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมในยุคประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ให้เกิดความเข้าใจเรื่องพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมมนุษย์ในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึง

ปัจจุบัน

ตามความเป็นจริงแล้ว ผู้เขียนรู้สึกเสมอว่า การเขียนหนังสือวิชาการเสนอภาพรวมของวัฒนธรรมยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยนั้น เป็นเรื่องยาก เนื่องจากทุกวันนี้มีข้อมูลและข้อสนเทศใหม่ๆ เพิ่มขึ้นตลอดเวลา สิ่งที่น่าเสียดยวันนี้อาจกลายเป็นข้อคิดเห็นที่บกพร่องหรือคลาดเคลื่อน หรือผิดพลาดได้ ทั้งในอนาคตรุ่นใกล้หรือไกลก็ได้ เติมจึงเห็นว่ายังไม่พร้อมนักที่จะจัดพิมพ์เผยแพร่ อย่างไรก็ตาม เมื่อไตร่ตรองดูตามคำแนะนำของคุณสุจิตต์ วงษ์เทศ แล้วก็เห็นเช่นกันว่า ข้อมูลที่เรียบเรียงเพื่อใช้สอนนักศึกษาเช่นนี้ ก็สามารถเป็นพื้นฐานให้นักศึกษา นักวิชาการ หรือสาธารณชนที่สนใจท่านอื่นๆ นำไปใช้เป็นจุดเริ่มการศึกษาค้นคว้าตามอัธยาศัยและตามความสนใจของตนต่อไป จึงตัดสินใจรับการเสนอให้จัดพิมพ์เผยแพร่เอกสารคำสอนเป็นหนังสือเล่มนี้

ความรู้และความคิดเห็นต่างๆ ของผู้เขียนที่นำเสนอในหนังสือเล่มนี้ มีขึ้นได้เพราะการส่งเสริมและสนับสนุนมาโดยตลอดจากหลายฝ่ายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นับตั้งแต่อาจารย์สอนวิชาโบราณคดีที่เป็นอาจารย์ประจำและอาจารย์พิเศษของคณะโบราณคดีหลายท่าน ที่มีพระคุณต่อผู้เขียนตั้งแต่ครั้งยังเป็นนักศึกษาคณะโบราณคดี โดยเฉพาะ ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี, ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุต แสงวีเชียร, ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัททิศ ดิศกุล, อาจารย์คงเดช ประพัฒน์ทอง และ ศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ ภูษจร ผู้ล่วงลับไปแล้ว ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ปรีชา กาญจนาคม, อาจารย์พิสิฐ เจริญวงศ์, อาจารย์วีรพันธ์ มาโดยพันธุ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์พเยาว์ นาคเวก, ผู้ช่วยศาสตราจารย์สินชัย กระบวนแสง, ศาสตราจารย์ ดร. ผาสุข อินทราวุธ, ศาสตราจารย์ ดร. สันติ เล็กสุขุม, อาจารย์ปฐมฤกษ์ เกตุทัต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์มยุรี วีระประเสริฐ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์พัชริ สารีบุญตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาติชาย ร่มสนธิ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์ ให้การอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดความรู้ และสนับสนุนทุกด้าน ไปจนถึงศิษย์เก่าคณะโบราณคดีมากมายจนไม่สามารถระบุชื่อได้ทั้งหมด ทั้งที่เป็นรุ่นพี่ๆ เพื่อน รุ่นน้องๆ และลูกศิษย์หลายรุ่นในคณะโบราณคดี ที่

(๘) รากเหง้า บรรพชนคนไทย :

สนับสนุนการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดีของผู้เขียนอย่างเต็มที่ทั้งในเวลาที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน จึงขอกราบขอบพระคุณและขอบคุณทุกท่าน รวมทั้งขอภัยผู้สนับสนุนที่ผู้เขียนบกพร่องมิได้เอียนามไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณพี่สุจิตต์ วงษ์เทศ ผู้ให้ความอนุเคราะห์ตั้งแต่ครั้งผู้เขียนเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ ๑ ของคณะโบราณคดี เมื่อกว่า ๓๐ ปีมาแล้ว โดยเริ่มตั้งแต่ให้โอกาสทำงานเป็นพนักงานพิสูจน์อักษรของโรงพิมพ์พิมพ์เนศ ทำให้มีโอกาสทำงานอ่านหนังสือทั้งที่มีเนื้อหาสาระดีและหนังสือที่มีวิธีการเขียนที่ดี จวบจนบัดนี้ก็ยังคงให้ความเมตตาและสนับสนุน กระตุ้น ผลักดัน รวมทั้งดำเนินการให้พิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นมา

ขอบคุณ อพิสิทธิ์ ชีระจารุวรรณ บุคลากรกองบรรณาธิการศิลปวัฒนธรรมและอดีตลูกศิษย์ สาขาวิชาเอกโบราณคดี ที่ใช้ความมานะอุตสาหะ พยายามติดตามทวงงาน รวมทั้งยังเป็นกำลังสำคัญในการจัดพิมพ์ และทำให้หนังสือเล่มนี้มีลักษณะดังที่ปรากฏนี้

ขอขอบคุณบริษัท มติชน จำกัด (มหาชน) ผู้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ออกเผยแพร่

ประโยชน์และความดีใดๆ ของหนังสือนี้ขอมอบให้แก่ผู้มีพระคุณและผู้สนับสนุนทุกท่าน ส่วนข้อบกพร่องและข้อเสียของหนังสือผู้เขียนขอน้อมรับเพื่อปรับปรุงต่อไป

สุรพล นาถะพินิจ

ภาควิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี
มหาวิทยาลัยศิลปากร

รากเหง้า บรรพชนคนไทย :
พัฒนาการทางวัฒนธรรมก่อนประวัติศาสตร์

๑

ความนำ

ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุต แสงวีเชียร

ขณะขุดแต่งโครงกระดูกในหลุมขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านเก่า

จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. ๒๕๐๔

การศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ที่นักวิชาการทำกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ความรู้ชัดเจนว่ามนุษยชาติที่ปรากฏอยู่ทุก ดินแดนในโลกล้วนมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานมากและบรรพบุรุษ รุ่นต่างๆ ของมนุษย์ในทุกดินแดนได้ทิ้งวัตถุที่แสดงถึงวัฒนธรรมสมัย ต่างๆ เหล่านั้นไว้มากมายและหลากหลายประเภท โบราณวัตถุที่แสดง ร่องรอยของวัฒนธรรมสมัยอดีตดังกล่าวรวมเรียกได้ว่า “หลักฐาน ทางโบราณคดี” ซึ่งสามารถจะรวบรวมมาศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ความ เข้าใจเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรม สังคม ประชากร และสิ่งแวดล้อม สมัยอดีตได้ด้วยกระบวนการขุดค้นตามหลักวิชาการสาขาโบราณคดี

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว หลักฐานทางโบราณคดีของดินแดนต่างๆ สามารถแบ่งอายุสมัยได้หลากหลายวิธี ทั้งนี้ การแบ่งอย่างกว้างๆ และ คร่าวๆ ที่สุดก็คือ การแบ่งออกเป็นหลักฐานของวัฒนธรรม ๒ ยุค ใหญ่ๆ คือ ยุคประวัติศาสตร์และยุคก่อนประวัติศาสตร์

ตามนิยามในลักษณะกว้างๆ นั้น “ยุคก่อนประวัติศาสตร์” หมายถึง เวลาในสมัยอดีตช่วงที่มนุษย์ยังไม่รู้จักทำการบันทึกเรื่องราวต่างๆ ไว้ เป็นลายลักษณ์อักษร หรือยังไม่มีการจดบันทึกเป็น “ภาษาเขียน” ชนิด

๔ รากเหง้า บรรพชนคนไทย :

ที่คนปัจจุบันอ่านหรือถอดความหมายออกมาได้

จากนิยามดังกล่าวนี้ อาจนำไปสู่การมองในแง่มุมหนึ่งได้ว่า ยุคก่อนประวัติศาสตร์นั้น สามารถหมายถึงช่วงระยะเวลาตั้งแต่เกิดโลกขึ้นเมื่อประมาณ ๔,๖๐๐ ล้านปีมาแล้ว ลงมาจนถึงระยะเวลาที่มนุษย์เริ่มการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งนับเป็นระยะเวลายาวนานมาก

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากวิชาโบราณคดีเน้นเรื่องคนและวัฒนธรรมของคน คำว่า “ยุคก่อนประวัติศาสตร์” ในสาขาวิชานี้จึงครอบคลุมระยะเวลาเพียงแค่ว่าตั้งแต่ช่วงที่เกิดบรรพบุรุษรุ่นแรกของคนและวัฒนธรรมของคนขึ้นในโลกมาจนถึงช่วงที่คนเริ่มจดบันทึกเท่านั้น

ข้อมูลทางวิชาการเท่าที่พบจนถึงขณะนี้บ่งชี้ว่าบรรพบุรุษของคนเริ่มปรากฏขึ้นเมื่อราว ๒ ล้านปีมาแล้ว ดังนั้น จึงกล่าวได้อย่างกว้างๆ ว่าเรื่องราวที่นักโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ศึกษาประกอบด้วยเรื่องราวตั้งแต่ราว ๒ ล้านปีมาแล้ว จนถึงระยะเริ่มต้นของยุคประวัติศาสตร์ และเนื่องจากมนุษย์ในดินแดนต่างๆ ของโลกเริ่มทำการจดบันทึกในเวลาต่างๆ ไม่พร้อมกัน การสิ้นสุดของยุคก่อนประวัติศาสตร์หรือการเริ่มต้นของยุคประวัติศาสตร์ในดินแดนต่างๆ ของโลกจึงปรากฏขึ้น ณ เวลาต่างๆ กัน

ข้อมูลทางวิชาการโบราณคดีเท่าที่ค้นพบแล้วในขณะนี้ยังชี้ว่าดินแดนที่มีการเริ่มจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่เก่าที่สุดในโลกคือ เมโสโปเตเมีย ซึ่งอยู่ในเขตประเทศอิรักในปัจจุบัน ประชากรในดินแดนนี้ได้ทำการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นตั้งตั้งแต่เมื่อประมาณ ๕,๕๐๐ ปีมาแล้ว หลังจากนั้นเล็กน้อย คือในราว ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว จึงปรากฏขึ้นในอียิปต์ ต่อมาในราว ๔,๕๐๐ ปีมาแล้ว จึงปรากฏขึ้นในกลุ่มแม่น้ำสินธุของเอเชียใต้ และปรากฏขึ้นในแถบกลุ่มแม่น้ำฮวงโหของจีนเมื่อราว ๓,๘๐๐-๓,๕๐๐ ปีมาแล้ว

ในกรณีของดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันนั้น ได้มีการใช้

หลักฐานทางอ้อมคือจารึกที่พบที่เมืองโบราณศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และจารึกที่พบที่ปราสาทเขาน้อย จังหวัดสระแก้ว มาสรุปโดยอนุโลมว่ายุคก่อนประวัติศาสตร์ของดินแดนนี้สิ้นสุดลงเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๐๐๐ หรือสิ้นสุดเมื่อราว ๑,๕๐๐ ปีมาแล้ว

ประวัติโดยสังเขปของการศึกษา เรื่องยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยครั้งแรกๆ

ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี (๒๕๒๙) และ อาจารย์พิสิฐ เจริญวงศ์ (๒๕๒๕) ได้เคยรวบรวมประวัติของการศึกษาค้นคว้าเรื่องโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ครั้งแรกๆ ในประเทศไทยไว้แล้วอย่างครบถ้วน ดังนั้น เนื้อหาเกี่ยวกับประวัติของการศึกษาเรื่องยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยที่จะเสนอในที่นี้จึงจะเป็นการพยายามสรุปความโดยสังเขปจากเอกสารของนักโบราณคดีทั้ง ๒ ท่านดังกล่าวเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่าความสนใจศึกษาเรื่องยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยตามหลักวิชาการเริ่มขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๐ เมื่อ ศาสตราจารย์เดวิดสัน แบลค (Davidson Black) จากมหาวิทยาลัยปักกิ่ง ซึ่งเป็นผูุ้ดค้นพบซากดึกดำบรรพ์ของมนุษย์ปักกิ่งที่แหล่งโบราณคดีถ้ำโจวโกวเตียน (Zhoukoudian) ได้เดินทางเข้ามาสำรวจหาร่องรอยของบรรพบุรุษมนุษย์ยุคเดียวกับมนุษย์ปักกิ่งในประเทศไทย แต่ก็ไม่ได้พบซากดึกดำบรรพ์ของบรรพบุรุษมนุษย์ยุคดังกล่าว

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๔ นักโบราณคดีชาวสวิส คือ ศาสตราจารย์ฟรีดซ์ แซระซิน (Fritz Sarasin) ได้เดินทางเข้ามาสำรวจแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ตามถ้ำในเทือกเขาหินปูนในภาคเหนือและภาคกลางของประเทศไทย โครงการศึกษาครั้งนี้ได้ทำการขุดตรวจและพบเครื่องมือหินที่เป็นของยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำผาโถ อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี และที่ถ้ำกระดำ เขาสนามแจ่ง อำเภอบ้านหมี่ จังหวัดลพบุรี ด้วย

๖ รากเหง้า บรรพชนคนไทย :

อย่างไรก็ตาม การให้ความสำคัญต่อพื้นที่ประเทศไทยในฐานะที่เป็นดินแดนอีกแห่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษาเรื่องโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์โดยรวมมิได้เริ่มขึ้นโดยโครงการศึกษาของศาสตราจารย์ฟริตซ์ เซเรชิน ดังที่กล่าวข้างต้น แต่เริ่มเกิดขึ้นโดยการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีของนักโบราณคดีชาวฮอลันดา ชื่อ ดร.เอช.อาร์. แวน ฮีคเคอเรน (Dr. H.R. Van Heekeren) ซึ่งเป็นการค้นพบที่เกิดขึ้นหลังจากการค้นคว้าของ ศาสตราจารย์ฟริตซ์ เซเรชิน ยุติลงแล้วกว่า ๑๐ ปี

กล่าวคือ ใน พ.ศ. ๒๔๘๖ ซึ่งอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ และเป็นระยะกองทัพญี่ปุ่นยึดดินแดนของหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทยได้แล้วและใช้พื้นที่ประเทศไทยเป็นฐานทัพแห่งหนึ่งเพื่อรุกต่อไปยังพื้นที่ของเอเชีย กองทัพญี่ปุ่นได้ดำเนินการสร้างทางรถไฟสายหนองปลาตูก-ด่านเจดีย์สามองค์ เพื่อลำเลียงกองทัพและยุทโธปกรณ์สำหรับการรุกรานจากประเทศไทยเข้าไปยังประเทศพม่าและอินเดีย ซึ่งขณะนั้นอยู่ในความปกครองของอังกฤษ การสร้างทางรถไฟครั้งนี้ได้ใช้แรงงานเชลยศึกที่จับมาได้จากประเทศต่างๆ ซึ่งในบรรดาเชลยศึกที่ถูกส่งมาเป็นแรงงานสร้างทางรถไฟนั้นมี ดร. แวน ฮีคเคอเรน ซึ่งเคยทำงานในกรมโบราณคดีของประเทศอินโดนีเซียอยู่ด้วย

ในขณะทำงานก่อสร้างทางรถไฟอยู่บริเวณใกล้สถานีบ้านเก่าอำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี ดร. แวน ฮีคเคอเรน ได้พบเครื่องมือหินยุคก่อนประวัติศาสตร์หลายชิ้นจึงได้รวบรวมไว้

เมื่อสงครามโลกสงบลงแล้ว ดร. แวน ฮีคเคอเรน ได้นำเครื่องมือหินยุคก่อนประวัติศาสตร์รวม ๗ ชิ้น ติดตัวไปยังสหรัฐอเมริกาด้วย โดยประกอบด้วยเครื่องมือหินกะเทาะที่ทำจากหินกรวดแม่น้ำ ๖ ชิ้น และขวานหินขัด ๑ ชิ้น และต่อมาได้มอบเครื่องมือหินเหล่านี้ให้กับพิพิธภัณฑสถานพีบอดี้ (Peabody Museum) ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา

ศาสตราจารย์ฮัลเลม เอช. โมเวียส จูเนียร์ (Hallam H. Movius Jr.) ผู้เชี่ยวชาญด้านเครื่องมือหินยุคก่อนประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑสถานพีบอดี ได้ศึกษาเครื่องมือหินกรวดแม่น้ำที่ ดร. แวน ฮีคเคอเรน นำไปมอบให้และเห็นว่าเครื่องมือหินกรวดเหล่านี้มีลักษณะคล้ายกับที่พบในหลายประเทศของเอเชีย ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศอินเดีย และประเทศจีน และได้เขียนรายงานไว้ในวารสาร *Transaction of the American Philosophical Society* ฉบับที่ ๓๘ ว่าเครื่องมือหินเหล่านั้นทำขึ้นโดยบรรพบุรุษมนุษย์ที่ปรากฏขึ้นเมื่อประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ ปีมาแล้ว

ในเวลาต่อมาได้มีการเผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับหลักฐานทางโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในประเทศไทยโดย ดร. แวน ฮีคเคอเรน ทำให้เกิดความสนใจจะศึกษาเรื่องยุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทยอย่างจริงจัง และมีการค้นคว้าทางโบราณคดีตาม

หลุมขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี
เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔

๘ รากเหง้า บรรพชนคนไทย :

ระบบมาตรฐานสากลเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยในเวลาต่อมาอีกไม่นาน

การขุดค้นแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ครั้งแรกๆ ที่สำคัญ ในประเทศไทย ได้แก่ การขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีบ้านเก่า และที่แหล่งโบราณคดีถ้ำพระ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งดำเนินการโดยโครงการร่วมมือระหว่างประเทศไทยและเดนมาร์ก เมื่อระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๓-๕

แหล่งโบราณคดีบ้านเก่าอยู่ในเขตตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง

ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี

ขณะสำรวจพื้นที่ขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

เป็นครั้งแรกของการขุดค้นโบราณคดี

ก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย ใน พ.ศ. ๒๕๐๔

จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแหล่งโบราณคดีที่สำคัญมากแห่งหนึ่งในประวัติศาสตร์การศึกษาวิชาโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ทั้งนี้เพราะการขุดค้นทางโบราณคดีอย่างเป็นระบบมาตรฐานสากลเริ่มปรากฏขึ้นในประเทศไทยในการขุดค้นที่นี้

นักโบราณคดีได้พบร่องรอยของหมู่บ้านยุคก่อนประวัติศาสตร์ตั้งอยู่ริมลำห้วยที่บ้านเก่า ชุมชนโบราณแห่งนี้มีอายุราว ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว และน่าจะเป็นที่อยู่อาศัยของเกษตรกรที่ทำการเพาะปลูกพืชและมีการเลี้ยงสัตว์แล้ว พวกนี้มีการใช้ภาชนะดินเผารูปทรงต่างๆ มากมาย โดยแบบเด่นแบบหนึ่งคือภาชนะดินเผาสามขา ภาชนะดินเผาส่วนใหญ่มีสีดำ สีเทาเข้ม และสีน้ำตาลเข้ม

คนยุคก่อนประวัติศาสตร์ช่วงแรกที่บ้านเก่าไม่มีการใช้โลหะ แต่ยังคงใช้ขวานหินขัดเป็นส่วนใหญ่ เครื่องประดับที่พบมากทำจากหินและเปลือกหอยทะเลโดยทำเป็นกำไลและลูกปัด

ประเพณีการฝังศพของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเก่าส่วนใหญ่เป็นแบบวางศพในลักษณะนอนหงายเหยียดยาว มีการวางภาชนะดินเผาหลายใบและสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ขวานหินขัด ไม้ในหลุมฝังศพด้วย นอกจากนี้ยังมีการตกแต่งร่างกายศพด้วยเครื่องประดับประเภทกำไลและลูกปัด ทั้งที่ทำจากหินและจากเปลือกหอยทะเล

ในปีต่อๆ มา โครงการนี้ยังได้ทำการสำรวจพื้นที่ตามบริเวณสองฝั่งของแม่น้ำแควน้อยและแควใหญ่ส่วนที่อยู่ในเขตจังหวัดกาญจนบุรีเพื่อค้นหาหลักฐานและร่องรอยของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ซึ่งก็ได้พบแหล่งโบราณคดีที่สำคัญอีกมากมาย หลักฐานทางโบราณคดีประเภทสำคัญๆ ที่นักวิชาการในโครงการนี้เน้นค้นหาและก็ได้ค้นพบเป็นจำนวนมาก คือ เครื่องมือหินชนิดต่างๆ ของคนยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่เคยมีชีวิตอยู่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแควน้อยและแควใหญ่เมื่อช่วงระยะเวลาต่างๆ ในอดีต

ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๖-๑๐ ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่โครงการสำรวจทางโบราณคดีไทย-เดนมาร์กยังดำเนินการอยู่ต่อในแถบลุ่มน้ำ

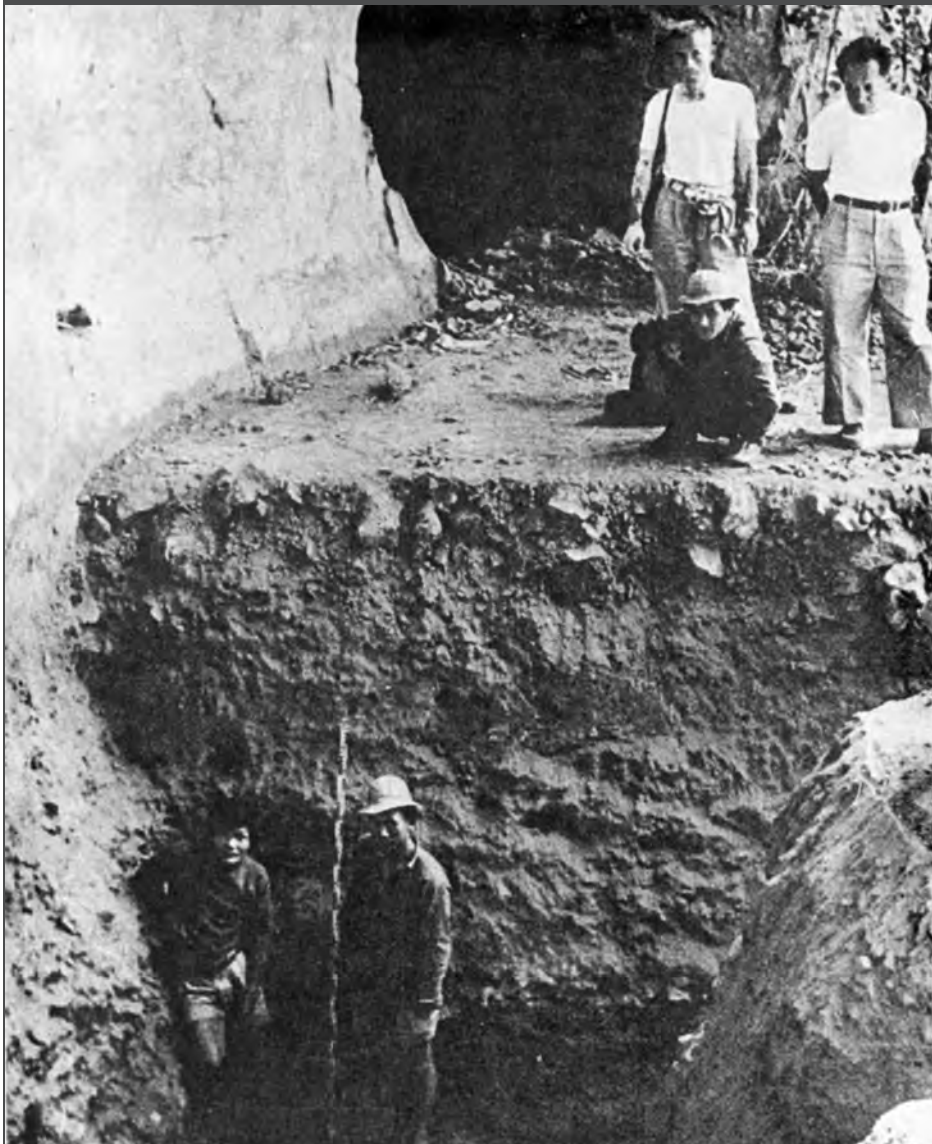

คณะสำรวจโครงการขุดค้นร่วมไทย-เดนมาร์ก ที่แหล่งโบราณคดีบ้านเก่า
จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๐๔
(จากซ้ายไปขวา) ไม่ทราบชื่อ, ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุด แสงวิเชียร,
ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล, ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี

แควน้อยและแควใหญ่นั้น ก็ได้มีโครงการค้นคว้าเรื่องราวยุคก่อนประวัติศาสตร์ปรากฏเพิ่มขึ้นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของประเทศไทย

ใน พ.ศ. ๒๕๐๖ ทีมของนักโบราณคดีอเมริกันจากมหาวิทยาลัยฮาวายเริ่มเข้ามาค้นคว้าทางโบราณคดีในประเทศไทย โครงการสำคัญที่เกิดขึ้นเวลานั้นคือ โครงการสำรวจพื้นที่ในเขตลุ่มน้ำพอง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่จะต้องกลายเป็นอ่างเก็บน้ำของเขื่อนอุบลรัตน์

โครงการในช่วงระยะเวลานั้นมี ศาสตราจารย์วิลเฮล์ม โซลไฮม์ (Wilhelm Solheim) จากมหาวิทยาลัยฮาวาย เป็นหัวหน้าคณะทำงานสำรวจพื้นที่ที่จะถูกน้ำท่วมและได้รายงานว่าพบแหล่งโบราณคดี

ศาสตราจารย์ชิน อยู่ดี

ในการขุดค้นที่เพิงผา อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔
โดยกรมศิลปากรและคณะสำรวจก่อนประวัติศาสตร์ไทย-เดนมาร์ก

๑๒ รากเหง้า บรรพชนคนไทย :

ทั้งหมด ๒๑ แห่ง แต่แหล่งที่คณะสำรวจลุ่มน้ำพองสนใจเป็นพิเศษคือแหล่งโบราณคดีโนนนกทา ที่อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสำรวจพบใน พ.ศ. ๒๕๐๘ คณะนี้จึงทำการขุดตรวจและได้พบหลักฐานที่สำคัญหลายประการในเรื่องโบราณคดี ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้มีการขุดค้นทางโบราณคดีครั้งที่สำคัญในเวลาต่อมา

หลังจากที่มีการสำรวจที่โนนนกทาครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งได้พบว่าเป็นแหล่งที่มีข้อมูลสำคัญ ก็ได้นำไปสู่การขุดค้นครั้งใหญ่ในเวลาต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๙ และได้มีการขุดค้นอีกครั้งใน พ.ศ. ๒๕๑๐ หลักฐานที่พบในแหล่งโบราณคดีที่โนนนกทามีมากมายหลายประเภท แต่ที่มีความสำคัญทางวิชาการอย่างมากก็คือหลักฐานแสดงว่าการเพาะปลูกข้าว การเลี้ยงสัตว์บางประเภท เช่น วัว หมู และการโลหกรรมด้านการใช้สำริดปรากฏขึ้นที่โนนนกทาเมื่อไม่ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ ปีมาแล้ว และยังสรุปว่าการใช้โลหะที่โนนนกทานั้นเริ่มโดยการใช้สำริดก่อน หลังจากนั้นอีกนับพันปีจึงเริ่มมีการใช้เหล็ก

ใน พ.ศ. ๒๕๐๗ ได้มีการค้นพบแหล่งโบราณคดีที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี โดยบังเอิญ จากการขุดหลุมเผ่าถ่าน เจ้าหน้าที่กรมศิลปากรโดย นายวิทยา อินทโกสีย์ จึงได้ดำเนินการขุดค้นแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๗-๘

การขุดค้นที่ศูนย์การทหารปืนใหญ่ ได้พบหลักฐานแสดงว่าบริเวณที่ขุดค้นเคยเป็นแหล่งชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ระยะที่มีการใช้เครื่องมือสำริดและเหล็กแล้วอย่างแพร่หลาย ชุมชนนี้มีประเพณีการฝังศพที่จัดให้ศพหันศีรษะไปทางทิศเหนือ มีการนำเครื่องประดับส่วนตัวตกแต่งศพ เครื่องประดับที่พบมีทั้งกำไลและแหวนสำริด กำไลหิน กำไลเปลือกหอยทะเล กำไลแก้ว ลูกปัดหิน ลูกปัดเปลือกหอยทะเล ลูกปัดแก้ว ฯลฯ

การกำหนดอายุเศษภาชนะดินเผาของแหล่งศูนย์การทหารปืนใหญ่โดยวิธีเทอร์โมลูมิเนสเซนส์ ปรากฏผลว่าแหล่งโบราณคดีนี้อาจมีอายุราว ๒,๗๐๐ ปีมาแล้ว (Bronson and Han 1972)

ใน พ.ศ. ๒๕๐๘-๙ กรมศิลปากรและมหาวิทยาลัยลอนดอน ประเทศอังกฤษ ได้ร่วมกันดำเนินการโครงการวิจัยทางโบราณคดีร่วมระหว่างไทย-อังกฤษ และได้ทำการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีบ้านโคกเจริญ อำเภอยะบะดี จังหวัดลพบุรี

นักโบราณคดีผู้ขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านโคกเจริญ (นิคม สุทธิรักษ์ ๒๕๑๓; Watson 1979) ได้รายงานว่โบราณวัตถุที่ขุดค้นพบมีหลายประเภท ที่สำคัญได้แก่ ขวานหินขัดขนาดเล็ก ภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ ภาชนะดินเผาลายขีด ภาชนะดินเผาน้ำดินสีแดง และหลุมฝังศพคนรวม ๔๔ หลุม สิ่งของเครื่องใช้เครื่องประดับที่พบร่วมกับโครงกระดูกคนในหลุมฝังศพ ประกอบด้วย ภาชนะดินเผาแบบต่างๆ ขวานหินขัด กำไลหิน กำไลเปลือกหอยทะเล ลูกปัดเปลือกหอยทะเล ต่างหูทำจากหินและจากเปลือกหอยทะเล ฯลฯ

ดร. โฮ ชุย เหม่ย (Ho Chui Mei 1984) ได้ทำการศึกษาหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นแหล่งโบราณคดีบ้านโคกเจริญเพิ่มเติม โดยเฉพาะหลุมฝังศพ และพบว่าสิ่งของที่มีการฝังลงไว้ในหลุมฝังศพที่บ้านโคกเจริญนั้นมีความแตกต่างกันในบางหลุมและได้เสนอความเห็นว่ความแตกต่างดังกล่าวบ่งชี้ว่ความแตกต่างในสถานะของบุคคลน่าจะปรากฏขึ้นแล้วในสังคมยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านโคกเจริญ

หลักฐานทางโบราณคดีเหล่านี้ถูกแปลความหมายว่เป็นร่องรอยของชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในเขตพื้นที่สูงบริเวณรอยต่อระหว่างที่ราบสูงโคราชกับที่ราบภาคกลาง การกำหนดอายุโดยวิธีเทอร์โมลูมิเนสเซนส์พบว่าแหล่งนี้น่าจะมีอายุราว ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล หรือราว ๓,๕๐๐ ปีมาแล้ว

เนื่องจากการขุดค้นที่แหล่งโบราณคดีบ้านโคกเจริญไม่พบโบราณวัตถุที่ทำด้วยสำริดแม้แต่ชิ้นเดียว จึงมีการเสนอความเห็นว่ชุมชนนี้จัดอยู่ในสมัยก่อนมีการใช้สำริด นั่นก็คือการเสนอโดยนัยว่การใช้โลหะสำริดในประเทศไทยนั้นอาจเริ่มขึ้นในช่วงเวลาหลังจาก